

KOTEL DA-DON, ŽIDOVSTVO – ŽIVOT, TEOLOGIJA I FILOZOFIJA

Profil, Zagreb, 2004.

Tanja Lakić

SPECTRUM
časopis
studenta
KBF-a

RECENZIJE

Nakon 55 godina bez duhovnog vodstva hrvatska židovska zajednica ponovno je 1998. dobila rabina. Uvidjevši veliku potrebu zajednice, rabin dr. sc. Kotel Da-Don dovršio je ovu već prije započetu knjigu sa željom da približi židovstvo i židovima i nežidovima, kako je sam naznačio u riječi upućenoj čitatelju. Kao plod sedmogodišnjeg rada pred nama se nalazi knjiga od čak 834 stranice koja je ostvarenje te želje, a da je rabin u svojoj namjeri i uspio, pokazuje priloženih deset pisama preporuke i blagoslova vodećih rabina, židovskih učitelja i drugih dostojanstvenika.

Knjiga je podijeljena na šest dijelova. U prvom djelu, *Židovska godina* autor se prvo bavi pitanjima kalendara i mlađaka, uspoređujući mjesecve i sunčeve kalendare. Sljedeća važna tema ovog dijela su mjeseci u godini gdje pisac objašnjava pripadajuće im blagdane, opisujući i potkrepljujući objašnjenjima njihove obrede. Iz velikog broja blagdana mogli bi se izdvojiti ovi: u tekstu o mjesecu Tišreu nalazi se opis slavlja Roš hašana (Nove godine) i Sukota (blagdan sjenica), u mjesecu Kislevu slavi se Hanuka, a u mjesecu Nisanu Pesah (Pasha).

Drugi dio knjige nazvan je *Židovski dom*. Prvo mjesto zauzima Šabat kao najvažniji dan u tjednu zbog čega mu je posvećeno najviše prostora. Ovdje se još govori o obrednoj nečistoći i očišćenju (tuma i tahora), pokrivanju glave, ulozi žene, kašrutu (propisi o ishrani), odnosu prema roditeljima te o mezuzi (kutijica u kojoj se nalazi tekst iz Zakona i stavlja se na dovratnik) i Magen Davidu, Davidovu štitu (poznatom kao zvijezda na Izraelskoj zastavi).

Židovski dan, treći dio, opisuje tijek dana u židovskoj obitelji. Dan je ispunjen vršenjem Božjih zapovijedi, molitvom i blagoslovima. Ovaj dio otvara se govorom o micvama, Božjim zapovijedima, a budući da je sam autor u kratkom predgovoru definirao židovstvo kao *isključivo ispunjavanje Božje zapovijedi* (str. 21), ta se tema ističe kao osobito važna. No stav o važnosti zapovijedi ne smije se shvatiti fatalistički: *Tora nisu kazna svijetu, nego milost i ljubav i mir za svijet* (str. 271). Najvažnija je zaštita života i njegova svetost, pa makar to zna-

čilo i prekršiti sve zapovijedi, što je i obaveza da bi se očuvao život. To zorno pokazuje primjer sa str. 272: predsjednik Sahnedrina (Sinedrij, Vrhovni sud) prekršio je zapovijed Šabata da spasi ugrožen život bolesnika. Nadalje, ovaj dio razmatra i molitvu (tefila) koja prati Židova od jutra kroz cijeli dan, te se s njom ide i na počinak (posebno mjesto zauzima molitva Šema Jisrael). Po rabinskom tumačenju *molitva je zamjena za žrtve koje su se prinobile dok je postojao Hram* (str. 358); nakon rušenja Hrama ustanovljena je zapovijed dnevne molitve koja se smatra službom srca (Pnz 11,13) – po njoj *čovjek (...) za svoje potrebe moli traženjem i molbom za milost, a nakon toga veliča ga i zahvaljuje Vječnome na dobru koje mu je ukazao* (str. 359). Iz toga proizlazi mnogo molitava i blagoslova. Molitveni stav očituje se i u nošenju talita, molitvenog ogrtača, te u tefilinima, kutijicama što se stavljaju na ruku i glavu, a sadrže tekst Zakona, da budu *znak na ruci i podsjetnik među očima* (Izl 13,9).

U četvrtom dijelu, *Krug života u židovstvu*, pisac prati razna razdoblja života Židova počevši od obrezanja kao znaka saveza (berit mila), njegova otkupa (pidjon haben), duhovnog sazrijevanja i sposobnosti vršenja zapovijedi (bar/bat micva), do vjenčanja (hatuna) i smrti.

Sljedeći, peti dio, *Temeljni tekstovi*, pokazuje put kroz razvoj židovske književnosti. Nakon kratkog povijesnog pregleda može se detaljnije pratiti pojedina razdoblja: književnost biblijskog doba, razdoblje Pisane i Usmene Tore, razdoblje Mišne, Midraša i Talmuda te pojedinih škola. U ovom djelu nalazi se i doprinos o židovskom pravu i sudstvu te etici.

Zadnjim djelom, *Židovska teologija i filozofija*, prevladava Rambamovih 13 načela vjere, koja tvore svojevršno *vjerovanje*. Rabi Moše ben Majmon, skraćeno Rambam (12. st.), smatra se jednim od tri stupa židovske filozofije (druga dvojica su Filon Aleksandrijski iz 1. st. i rabi Seadja Gaon iz 9. st.) te mu je i ovdje dano posebno mjesto. Ovdje je svoje mjesto uspješno pronašla još jedna zanimljiva i aktualna tema: Tora i vjera u odnosu na znanost.

Prije glavnog dijela knjige autor je smjestio pisma preporuke, riječ čitatelju i kratice. U dodacima se nalaze iscrpan popis s naslovom Košer životinja i ribe, (vezano uz kašrut, drugo poglavlje), biografske bilješke, rječnik pojmova iz židovstva i hebrejskih izraza te hebrejsko pismo. Nakon dodataka slijede pojmovno kazalo, popis citirane literature, riječ prevoditelja te tablice za transliteraciju i transkripciju (s hebrejskog pisma, što je nužno jer je pisac gdje je bilo moguće priložio i tekst na hebrejskom jeziku, koji je odmah transliteriran i preveden na hrvatski jezik). Čitatelj će na unutrašnjim koricama knjige kao dragocjeno pomagalo pronaći i vremensku liniju, **Povijest svijeta i židovskog naroda, prema židovskom kalendaru**, što prati tijek vremena od početka svijeta do kraja 6. tisućljeća.

Knjiga je napisana jasno i dobro potkrijepljena primjerima i navodima iz brojnih djela. Od onih općih značajki tu su Encyclopaedia Judaica, Talmudica, razni pravni akti te brojni autori iz kojih možemo izdvojiti E. Bar Šaula, A. Einsteina, M. Elona, M. Grilaka i I. Kanta. Što se tiče biblijskog teksta, pisac preuzima hebrejski tekst Lenjingradskog kodeksa prateći kršćansku podjelu i označavanje knjiga te Targume, aramejske prijevode. Iz specifično židovskih izvora tu su Babilonski i Jeruzalemski Talmud, Mišna, Tosefta, Zohar, midraši te ostali židovski autori poput Rambama, Rašija, Seadja Gaona, Nahmanida, Josipa Flavija i Filona Aleksandrijskog. Popisu literature su pridruženi i dokumenti Drugog vatikanskog sabora.

Ovo djelo može se nazvati dragocjenim izvorom za upoznavanje i razumijevanje židovstva. Dotaknute su sve velike teme čime je ostvaren dobar temelj, a ako se ispune autorove nade, nadamo se i novoj knjizi.